Prof. Sakari Melander
8.9.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 127/2026 vp** eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Aluksi

Käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia (39/1889) sekä eräitä muita lakeja, kuten pakkokeinolakia (806/2011). Esityksen tarkoituksena on panna täytäntöön ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemista koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta annettu direktiivi (EU) 2024/1712 (jäljempänä muutosdirektiivi).

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Arvioinnin oikeudelliset lähtökohdat

1. Käsiteltävänä olevan esityksen taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712 ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta. Esityksessä ehdotettu sääntely liittyy pääosin muutosdirektiivin täytäntöönpanoon, joskin tietyiltä osin esityksessä ehdotetaan sääntelyä, joka ei välittömästi ole muutosdirektiivin välttämättä edellyttämää mutta joka kytkeytyy direktiivin täytäntöönpanon johdosta ehdotettuihin muutoksiin.

2. Eduskunnan lakivaliokunta on vakiintuneessa lausuntokäytännössään katsonut, että yksittäisen unioni-instrumentin täytäntöönpanon seurauksena ei ole perusteltua lähteä toteuttamaan alaltaan ja vaikutukseltaan laaja-alaisempia rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön kohdistuvia muutoksia (esim. LaVM 2/2025 vp, s. 5, LaVM 9/2021 vp, s. 2–3, LaVM 13/2020 vp, s. 3 ja LaVM 21/2018 vp, s. 4). Vastaavasti lakivaliokunta on pitänyt perusteltuna, että rikosoikeudellisten direktiivien kansallisessa täytäntöönpanossa rajaudutaan lähtökohtaisesti vain direktiivin täytäntöönpanon kannalta välttämättömiin muutoksiin (esim. LaVM 9/2021 vp, s. 2). Todettu lähtökohta on mainittu käsiteltävänä olevassa esityksessä (esim. s. 23, 82, 84 ja 89) ja nähdäkseni sitä on myös pyritty esityksen lainsäädäntöä koskevissa ehdotuksissa noudattamaan, joskin esityksen sisältämät pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat muutosehdotukset jossain määrin todetusta lähtökohdasta poikkeavat.

3. Edellä todettu ei vaikuta siihen, että muutosdirektiivin täytäntöönpanon seurauksena säädettävän rikosoikeudellisen lainsäädännön on täytettävä eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa rikosoikeudellista lainsäädäntöä koskevassa lausuntokäytännössä asetetut perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 7/2025 vp; alun perin PeVL 23/1997 vp; ks. keskeisesti myös PeVL 9/2016 vp ja PeVL 48/2017 vp). Keskeisesti kysymys on perustuslain 8 §:ssä tarkoitetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamien vaatimusten noudattamisesta, mutta myös muiden perustuslakivaliokunnan käytännössä rikosoikeudelliselle lainsäädännölle asetettujen valtiosääntöoikeudellisten edellytysten täyttymisestä.

4. Esitys sisältää suhteellisen kattavat ehdotetun sääntelyn suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevat perustelut, joissa edellä mainittuja näkökohtia on havaitakseni otettu asianmukaisesti huomioon. Esitys on nähdäkseni muutenkin perusteellisesti valmisteltu ja edustaa hyvätasoista lainvalmistelua.

Sijaissynnyttäjäksi saattaminen ja laittoman adoption hyväksikäyttö

5. Esityksessä ehdotetaan, että ihmiskauppaa koskevaa rikoslain 25 luvun 3 §:ää täydennettäisiin niin, että sijaissynnyttäjäksi saattaminen lisättäisiin säännöksessä mainituksi ihmiskauppateon tarkoitukseksi. Ehdotettu muutos on seurausta muutosdirektiivistä, jossa voimassa olevan ihmiskauppadirektiivin 2011/36/EU 2(3) artiklaa muutetaan siten, että ihmiskaupparikoksen tarkoituksena nimenomaisesti mainitaan artiklassa tällä hetkellä mainittujen tarkoitusten lisäksi sijaissynnytys, pakkoavioliitto ja laittoman adoption hyväksikäyttö.

6. Ihmiskaupparikoksen tarkoituksena rikoslain 25 luvun 3 §:ssä tällä hetkellä mainitaan rikoslain 20 luvun 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu tai siihen rinnastettava seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkotyö, pakkoavioliitto tai siihen rinnastettava liitto, muut ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet ja elinten tai kudosten poistaminen. Sääntelyn selkeyden kannalta on ajateltavissa, että ihmiskaupan tarkoituksia koskeva luettelo on tarkoituksenmukaista pitää suhteellisen suppeana, mikä voisi puoltaa sitä, että sijaissynnytystä ja laitonta adoptiota ei säännöksessä teon tarkoituksena nimenomaisesti mainittaisi. Toisaalta rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta saattaisi olla epätyydyttävää, että ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet ihmiskauppateon tarkoituksena kattaisi suhteellisen laajasti sellaisia teon tarkoituksia, jotka on nimenomaisesti mainittu säännöksen taustalla olevassa direktiivissä.

7. Esityksessä on nähdäkseni asianmukaisesti ja kattavasti arvioitu ja perusteltu sitä, minkä vuoksi ihmiskauppasäännöksessä tarkoituksena mainittaisiin nimenomaisesti sijaissynnyttäjäksi saattaminen ja minkä vuoksi laitonta adoptiota ei säännöksessä mainittaisi. Esityksessä ehdotettu sääntely on nähdäkseni tältä osin perusteltua.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

8. Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 25 luvun 3 d §:ään lisättäisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva säännös. Säännöksen mukaan rangaistaisiin sitä, joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteeksi tietämänsä henkilön suorittamaa palvelua. Rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä (1. lakiehdotuksen 25 luvun 10 §).

9. Ehdotettu säännös perustuu muutosdirektiivin 18 a artiklaan, jolla ihmiskauppadirektiivin on lisätty ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevia rikoksia koskeva kriminalisointivelvoite. Velvoitteen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että direktiivin 2 artiklassa tarkoitetun uhrin tarjoamien palvelujen tahallinen käyttö on rikos tapauksissa, joissa uhria hyväksikäytetään tällaisen palvelun tarjoamiseksi ja palvelujen käyttäjä tietää, että palveluja tarjoava henkilö on 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen uhri. Muutosdirektiivin asiaa koskeva velvoite on soveltamisalaltaan yleinen ja se kattaa kaikenlaisten direktiivin 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen uhrin ”tarjoamien palveluiden” tietoisen käyttämisen.

10. Velvoitetta on luettava yhdessä muutosdirektiivin 26 ja 27 johdantokappalelausuman kanssa. Ensin mainitussa johdantokappalelausumassa todetaan, että kriminalisoinnin olisi koskettava ainoastaan sellaisten palvelujen käyttöä, joita tarjotaan ihmiskaupparikokseksi laskettavan hyväksikäytön puitteissa. Velvoite ei kata asiakkaita, jotka ostavat hyväksikäyttöä merkitsevissä työoloissa tuotettuja tuotteita, koska he eivät ole palvelun käyttäjiä. Jälkimmäisessä johdantokappalelausumassa täsmennetään, mitä 18 a artiklassa tarkoitetulla tietoisuudella tarkoitetaan, joskin siinä todetaan, että tietämisen käsitettä olisi tulkittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Siitä huolimatta johdantokappalelausumassa luetellaan seikkoja, joihin tuomioistuimen tulee kiinnittää huomiota tietoisuutta arvioidessaan.

11. Ehdotettu rikoslain 25 luvun 3 d on soveltamisalaltaan laaja, joskin se on seurausta muutosdirektiivin 18 a artiklasta, jonka sisältämä kriminalisointivelvoite on niin ikään huomattavan laaja. Joka tapauksessa koska kysymys on velvoitteesta, joka on muutosdirektiiviehdotuksen aiemmissa käsittelyvaiheissa katsottu jossain määrin ongelmalliseksi (LaVL 37/2022 vp, s. 7–8 ja LaVL 2/2023 vp, s. 7–8), ja koska myös muutosdirektiivin 26 johdantokappalelausuman mukaan kriminalisoinnin olisi koskettava vain sellaisten palvelujen käyttöä, joita tarjotaan ihmiskaupparikokseksi laskettavan hyväksikäytön puitteissa, kriminalisointi olisi syytä laatia niin kohdennetuksi kuin se on kriminalisointivelvoite huomioon ottaen mahdollista. Tästä näkökulmasta kriminalisoinnin kohdentaminen vain rikoslain 25 luvun 3 §:ssä tai 3 a §:ssä tarkoitetun teon uhrin ”palveluiden” käyttöön voidaan pitää perusteltuna, joskin säännös edellä todetun mukaisesti tästä huolimatta on soveltamisalaltaan laaja.

12. Esityksen sisältämät ehdotetun säännöksen säännöskohtaiset perustelut (s. 97–101) sinänsä osoittavat ehdotetun säännöksen soveltamisalan laajuuden ja samoin myös sen tietynlaisen

ongelmallisuuden. Perustelujen mukaan (s. 98) säännöksessä tarkoitetulla palvelulla tarkoitettaisiin ensinnäkin kaikenlaisia palveluita, joita ihmiskaupparikoksen kohteena oleva henkilö voi eri tilanteessa juuri tässä ominaisuudessa suorittaa. Vaikka tämä on sinänsä perusteltu lähtökohta, ehdotettu sääntely muodostuu tämän vuoksi soveltamisalaltaan varsin laajaksi. Tähän liittyen säännöksessä tarkoitettu palvelun käsite muodostuu myös perustuslain (731/1999) 8 §:ssä tarkoitetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta laajaksi ja näin myös jossain määrin ennakoimattomaksi.

13. Ehdotetun säännöksen soveltamisalan laajuutta kuvaa myös se, että se voisi tulla sovellettavaksi erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa esimerkiksi ravintoloissa ja myymälöissä. Esityksen perustelujen (s. 98) mukaan säännös voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tuotteen ostamiseen kassalta, jos kassalla oleva henkilö on ihmiskaupan uhri, tai ruoka-annoksen tilaamiseen ravintolassa. Molemmissa tapauksissa kuitenkin edellytettäisiin, että ehdotettuun säännökseen sisältyvä korotettua tahallisuutta koskeva vaatimus täyttyy eli ostajan on oltava tietoinen, että palvelun suorittaja on ihmiskaupan uhri. Tästä huolimatta kysymys voi olla useista varsin arkipäiväisistä toimista, joihin säännös voisi sen soveltamisedellytysten täyttyessä soveltua. Toisaalta esityksen (s. 100) mukaan kysymys voisi olla myös huomattavasti laajemmasta toiminnasta, esimerkiksi oikeushenkilöiden välisestä toiminnasta.

14. Edellä todettu nähdäkseni merkitsee ennen muuta sitä, että ehdotetun säännöksen soveltaminen tulisi käytännössä olemaan suhteellisen vaikeaa. Yksittäisen kuluttajan voi olla hyvin vaikea esimerkiksi ravintola-annosta tilatessaan havaita, onko annoksen keittiössä valmistanut henkilö tilaajan näkökulmasta arvioituna ihmiskaupan kohteena. Lisäksi on otettava huomioon, että asiakkaalla ei ole tällaisessa tilanteessa vaikutusmahdollisuutta siihen, kuka häntä palvelee (kuka esimerkiksi valmistaa hänelle tarjottavan ruoka-annoksen). Asiakas voi yleisesti valita, mistä hän palveluita hankkii, mutta tällöinkään yksittäisen asiakkaan näkökulmasta tahallisuuden edellyttämien päätelmien tekeminen ihmiskaupan käsilläolosta muodostunee sanotun yksilön näkökulmasta vaikeaksi, mikä samalla myös oletettavasti merkitsee tahallisuutta koskevia näyttövaikeuksia asian mahdollisesti edetessä rikosprosessiin. Esityksen perusteluissa (s. 98) on sinänsä asianmukaisesti kiinnitetty tähän huomiota ja katsottu, että syyksiluettavuutta koskevan edellytyksen vuoksi ehdotettu säännös soveltuisi vain suhteellisen harvoin esimerkiksi kaupassa asiointiin liittyviin tekoihin.

15. Edellä todetuista tahallisuuden näyttämiseen kytkeytyvistä oletettavista vaikeuksia huolimatta, jotta rangaistava käyttäytyminen voitaisiin kohdentaa moitittavaan menettelyyn, säännökseen on nähdäkseni välttämättä sisällytettävä korotettua tahallisuutta koskeva tunnusmerkki, kuten esityksessä ehdotetaankin. Ehdotettuun säännökseen sisältyvää korotettua tietoisuutta (”– – käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteeksi tietämänsä henkilön suorittamaa palvelua”) voidaan tässä suhteessa siis pitää välttämättömänä. Nähdäkseni muutosdirektiivin 26 johdantokappalelausuma ei vaikuttaisi tätä estävän, koska artiklatasolla muutosdirektiiviin 18 a artikla edellyttää, että palvelun käyttäjä tietää, että palveluja tarjoaja henkilö on 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen uhri.

16. Edellä todetun mukaisesti ehdotetussa säännöksessä käytettyä ilmaisua ”palvelu” voidaan pitää ainakin jossain määrin perustuslain 8 §:ssä tarkoitetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän ennakoitavuutta koskevan vaatimuksen kannalta ongelmallisena, koska ilmaisu kattaa kaikenlaiset palvelut, mikä tekee ehdotetun säännöksen soveltamisalasta hyvin laajan ja näin myös jossain määrin ennakoimattoman. Toisaalta esityksessäkin (s. 114) todetun mukaisesti

palvelun ja sen käyttämisen käsitteiden merkityssisältöä on pyritty selostamaan säännöskohtaisissa perusteluissa, joskin perustuslain 8 §:n asettamien vaatimusten täyttymisen arviointi kohdistuu säädöstekstiin eikä esityksen perusteluihin. Lienee myös epätodennäköistä, että käsitettä olisi mahdollista säännöstasolla täsmentää ilman, että säännös muodostuisi suppeammaksi kuin muutosdirektiivin 18 a artiklan sisältämä velvoite, koska sanotussa artiklassa palvelun käsitettä käytetään ilman sen merkityssisältöä rajaavia kvalifikaatioita.

17. Esityksessä (s. 100–101) todetun mukaisesti ehdotettu säännös olisi osin päällekkäinen rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitetun seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen kanssa sekä osin myös rikoslain 20 luvun 9 §:ssä tarkoitetun korvauksen tarjoamista nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta koskevan säännöksen kanssa. Esityksessä tehdään sinänsä suhteellisen kattavasti selkoa siitä, miten säännösten keskinäissuhteet määrittyvät ja miten niitä olisi tarkoitus soveltaa, joskin on huomattava, että konkurrenssia koskevat kysymykset tyypillisesti täsmentyvät oikeuskäytännössä. Merkitystä on tässä suhteessa annettava myös rikoslain 20 luvun muulle sääntelylle, joka on vaikuttanut rikoslain 20 luvun 8 §:n soveltamisalaan, kun tahalliset seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikokset ovat nykyisin rangaistavia myös vakavampina seksuaalirikoksina. Tämä on esityksessä (s. 101) todettukin.

18. Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että ehdotettu säännös sekä rikoslain 20 luvun 8 ja 9 § muodostavat suhteellisen vaikeaselkoisen kokonaisuuden, koska säännösten soveltamisalat ovat osittaisesta päällekkäisyydestään huolimatta osin erilaiset ja koska ne sisältävät erilaisia edellytyksiä teon rangaistavuudelle muun muassa syyksiluettavuutta koskien. Sääntelykokonaisuuden toimivuutta on nähdäkseni syytä seurata.

19. Ehdotetun säännöksen rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi. Ehdotettua enimmäisrangaistusta voidaan pitää suhteellisen ankarana, ottaen huomioon, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön enimmäisrangaistus on rikoslain 20 luvun 8 §:ssä kuusi kuukautta vankeutta.

20. Ehdotettua rangaistusasteikkoa perustellaan (HE, s. 67) rangaistavaksi säädettäväksi ehdotettavien tekojen hyväksikäyttöluonteella, sillä, että ehdotettu säännös kattaa vain tekijän tietoisia tekoja, sekä sillä, että säännöksen soveltamisala kattaisi hyvin monenlaisia tilanteita. Esityksessä tältä osin esitetyt perusteet ovat sinänsä ymmärrettäviä, mutta selvää epäsuhtaa on kuitenkin siinä, että säännöksen kattamat hyväksikäyttötilanteet arvioidaan huomattavasti moitittavimmiksi kuin rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitetut teot, olkoonkin, että viimeksi mainitun säännöksen kattamia moitittavimpia tekoja voidaan nykyisin arvioida rikoslain 20 luvun 1 §:ssä tarkoitettuina raiskausrikoksina. Ottaen erityisesti huomioon, että säännöksen soveltamisalaan kuuluu hyvin monenlaisia tekoja, joista osaa voidaan pitää suhteellisen vähäisinä, ehdotettua enimmäisrangaistusta saattaisi olla syytä vielä arvioida.

Ehdotetut pakkokeinolain ja poliisilain muutokset

21. Esityksessä ehdotetaan, että ehdotettu rikoslain 25 luvun 3 d § säädettäisiin pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä tarkoitetun televalvonnan ja 14 §:ssä tarkoitetun peitellyn tiedonhankinnan perusterikoksiksi. Vastaavat muutokset tehtäisiin poliisilain (872/2011) salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 5 lukuun ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin (108/2018). Ehdotetut muutokset eivät perustuisi muutosdirektiiviin.

22. Televalvontaa koskien on huomattava, että kysymys on luottamuksellisen viestin suojaan kohdistuvasta toimivaltuudesta, jolloin ehdotusta on arvioitava perustuslain (731/1999) 10 §:n 4 momentin kannalta, kuten esityksen perusteluissa (s. 107–111) on tehtykin.

23. Perustuslain 10 §:n 4 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Rajoitusperusteessa mainittuja yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia rikoksia ovat eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan esimerkiksi huumausainerikokset, törkeät väkivaltarikokset, maan- ja valtiopetosrikokset (HE 309/1993 vp, s. 54/II) samoin kuin törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä vahingonteko ja tietyin edellytyksin eräät törkeät talousrikokset (PeVL 36/2002 vp, s. 4–5 ja PeVL 32/2013 vp, s. 3/I). Myös terrorismirikokset ovat tällaisia rikoksia (PeVL 11/2005 vp, s. 3/II). Ei nähdäkseni ole täysin selvää, onko ehdotettu rikoslain 25 luvun 3 d §:ssä tarkoitettu ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö edellä mainittu perustuslakivaliokunnan käytäntö huomioon ottaen perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantava rikos.

24. On tosin huomattava, että rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitettu seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on tällä hetkellä mainittu televalvonnan samoin kuin peitellyn tiedonhankinnan perusterikoksena. Esityksessä (s. 59) ehdotettua pakkokeino- ja poliisilain muuttamista perustellaankin pitkälti sillä, että vastaavat pakkokeinot ovat käytössä rikoslain 20 luvun 8 §:n tutkinnassa, joskin esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevissa perusteluissa (s. 107–111) asiaa käsitellään myös laajemmin. Sinänsä epäjohdonmukaista olisi, jos sanotut pakkokeinot olisivat käytössä lievemmin rangaistun rikoslain 20 luvun 8 §:n tutkinnassa, mutta eivät ehdotetun rikoslain 25 luvun 3 d §:n, ottaen lisäksi huomioon näiden säännösten soveltamisalojen osittainen päällekkäisyys. Lähtökohtaisesti ja edellä todetusta huolimatta on nähdäkseni kuitenkin ajateltavissa, että ehdotetun rikoslain 25 luvun 3 d §:n soveltamisalan laajuus ja se, että se kattaisi moitittavuudeltaan varsin erilaisia tekoja, merkitsisi sitä, että ehdotetut pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen muutokset olisivat ainakin jossain määrin oikeasuhtaisuuden vaatimuksen kannalta ongelmallisia, näiden pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen perusoikeuksiin puuttuva luonne huomioon ottaen. Yleisesti sellaista tulkintaa, jonka mukaan yhä useammat rikokset ovat perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettuja yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia rikoksia, ei voida pitää perusteltuna.

Esitutkintatallenteen käyttäminen todisteena

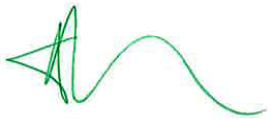
25. Esityksessä ehdotetaan mahdollisuutta käyttää esitutkinnassa videotallenteeseen tai muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua todisteena oikeudenkäynnissä laajennettavaksi nykyisestä. Esityksessä ehdotetun mukaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että esitutkinnassa tallennetun kuulustelun käyttäminen todisteena olisi jatkossa 15–17-vuotiaan asianomistajan (3 kohta) ja 18 vuotta täyttäneen asianomistajan (4 kohta) suhteen mahdollista myös ehdotettua ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä (ehdotettu rikoslain 25 luvun 3 d §) koskevaa asiaa käsiteltäessä. 15–17-vuotiaan asianomistajan suhteen edellytyksenä olisi voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, että hän ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi. Täysi-ikäisen asianomistajan suhteen taas niin ikään voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti edellytettäisiin, että

kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

26. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentti, jota nyt ehdotetaan laajennettavaksi, on merkityksellinen perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen d kohdan kannalta (PeVL 39/2014 vp, s. 2–3). Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että sääntelyyn, jossa kuulusteluoikeutta pääkäsittelyssä rajoitetaan, tulee lähtökohtaisesti suhtautua erittäin pidättyvästi (PeVL 39/2014 vp, s. 3/II). Valiokunta on kuitenkin pitänyt oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 24 §:n 3 momentin nykyistä sääntelyä hyväksyttävänä, koska momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen rikosten asianomistaja on haavoittuvassa asemassa ja asianomistajan suojaamiseen liittyvät näkökohdat ovat korostuneita (PeVL 39/2014 vp, s. 3–4).

27. Esityksen säätämisjärjestystä ja suhdetta perustuslakiin koskevissa perusteluissa (s. 111–113) tarkastellaan asianmukaisesti oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtaan lisättäväksi ehdotetun rikoksen luonnetta hyväksikäyttörikoksena. Lisäksi perusteluissa tarkastellaan asianmukaisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asian kannalta merkityksellistä ratkaisukäytäntöä. Ehdotusta ei näin nähdäkseni ole pidettävä ongelmallisena perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen d kohdan kannalta.

Helsingissä 8.9.2026

Sakari Melander
rikosoikeuden professori